

1984, 23. září – Sdělení VONS č. 391 „Drastické odsouzení ing. Petra Hauptmanna“ o hlavním líčení s Petrem Hauptmannem u Městského soudu v Praze a jeho odsouzení pro trestné činy opuštění republiky a vyzvědačství k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Ing. Petr Hauptman, nar. 7. 8. 1946, stavební inženýr, ženatý, otec dvou dětí, bytem Klánovická 705/5, Praha 9, byl zaměstnán jako samostatný odborný referent na Intendanční základně Ústřední správy FMZO v oboru investiční výstavby.¹ Z titulu své funkce se dne 4. 10. 1982 zúčastnil stavebního řízení na hraničním přechodu Rozvadov a této příležitosti využil k opuštění republiky s cílem vylepšit svoji finanční situaci a připravit podmínky pro svoji rodinu, která měla v budoucnu přijet za ním. Po přechodu do NSR byl izolován od ostatních emigrantů a převezen do Norimberku. Ve dnech 7.–14. 10. 1982 byl podroben výslechům, při nichž byl dotazován na skutečnosti, o kterých se dozvěděl při výkonu svého povolání, k různým oblastem společenského života, k osobám svých nadřízených a spolupracovníků apod. Za každou hodinu výslechu dostal 12 DM a 25 DM jako denní diety na obživu, tedy cca 350 marek za 8 dní výslechů. Po urgenci své manželky 7. prosince vrátil se do ČSSR poté, co byl na konzulátě v Kolíně n. Rýnem ujistěn, že nebude uvězněn. (Manželka naléhala na jeho příjezd, protože jim nebezpečně onemocnělo dítě.²) Po příjezdu do ČSSR byl během dvou měsíců asi šestnáctkrát vyslýchán StB, která mu vyhrožovala vězením, pokud detailně nepopíše svůj pobyt v NSR.³ Referenti StB mu např. ukázali fotografii budovy v Norimberku s dotazem, zda se výslechy konaly v ní. Když odvětil, že ano, sdělili mu, že to je budova CIA.⁴ [Dne] 12. září 1983 byl vzat do vazby a senát Městského soudu v Praze za předsednictví JUDr. Vladislava Šimy jej dne 9. 2. 1984 odsoudil k desetiletému nepodmíněnému trestu odnětí svobody ve II. NVS a k trestu zákazu činnosti na dobu 5 let v oblasti státních orgánů a organizací z důvodu, že spáchal trestný čin opuštění republiky podle § 109/1 tr. z. a trestný čin vyzvědačství podle

§ 105/2 tr.z.⁵ Prokurátorka JUDr. Fuxová⁶ navrhovala dokonce trest 17 let odnětí svobody ve III. NVS.

Rozsudek mu klade za vinu záměrné opuštění republiky. Aplikuje na tento trestný čin pouze odstavec 1 § 109 tr. z., nikoli odst. 3 b, který předpokládá u pachatele zvláštní příkaz uchovávat státní tajemství. Zároveň mu rozsudek klade za vinu vyzvědačství, které předpokládá, že pachatel je nositelem státního tajemství. Už tato nesrovnalost naznačuje, že aplikace § 105/2 je pochybná. Pachatel vyzvědačství podle odst. 2 musí vědět, že jiná osoba nebo organizace, která podává informace, je vyzvědačem nebo organizací, která provádí vyzvědačství, a zároveň musí být srozuměn s tím, že takové osobě nebo organizaci svým jednáním činnost umožňuje nebo usnadňuje. Tato skutečnost nebyla Petru Hauptmannovi prokázána ani v přípravném ani v soudním řízení. Obžalovaný neměl žádné informace o tom, jak se jedná s emigranty po jejich bezprostředním příchodu do NSR. Z toho, že byl hned izolován a poté osm dní vyslýchán na své zaměstnání, poměry na pracovišti, spoluzaměstnance, stavební objekty svého působení (konkrétně hraniční přechod Rozvadov), nelze vyvozovat, že si měl být vědom, že je vytěžován cizími zpravodajskými službami. Myslel si pochopitelně, že to patří k normálnímu průběhu jednání s každým emigrantem. Částka uhrazená za výslechy nikterak nepotvrzuje názor soudu, že šlo o odměnu za podané informace – jednalo se o odškodné za obtěžování, jakým přirozeně každý výslech je, a o úhradu za ztracený čas. Rozsudek se opírá o posudky expertů FMZO a FMV, které vycházejí z předpokladu, co obžalovaný vědět (a tedy příp. i vyradit) mohl, a nikoli z toho, co skutečně věděl. Rámec jeho znalostí o chodu celní správy byl omezen na úkoly pro výstavbu jednotlivých objektů, do nichž už po jejich dokončení neměl přístup. Navíc je naprosto zřejmé, že informace, které podal vyslýchajícím orgánům v NSR, [považoval] za zcela nezávadné, neboť o nich zcela bez zábran vypovídal orgánům StB po svém návratu.⁷ Ke všem těmto okolnostem však soud nepřihlédl a rozhodl, jak je výše uvedeno.⁸

Informace o Chartě 77, r. 7, 1984, č. 9, s. 5–6.

POZNÁMKY

- ¹ Otec Petra Hauptmanna odešel v roce 1953 do emigrace, ale po čase se vrátil. Následně byl odsouzen jako tzv. „agent chodec“ na čtrnáct let vězení. Zřejmě proto se Hauptmannovy rodiče rozvedli, aby mohl vystudovat vysokou školu, byť technického směru. Po svém nástupu na Ústřední celní správu měl Hauptmann na starosti stavební práce na hranicích se socialistickými zeměmi. Po onemocnění kolegy, který se staral o západní úsek hranice, se mu naskytla příležitost, aby během zmíněného kolaudačního řízení nepozorovaně přešel hranici do SRN, kde požádal o politický azyl. Viz obžalobu podanou 4. 12. 1983 městským prokurátorem v Praze (v zastoupení JUDr. Františkem Kubátem) ve věci P. Hauptmanna uloženou in: MS v Praze, soudní spis k případu Petra Hauptmanna (spis. zn. 1 T 29/83) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu, spis. zn. Rt 11/90; ABS, vyšetřovací spis k případu Petra Hauptmanna, sign. V 366771 MV. Dále viz článek Prokopa TOMKA: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných a problematika tzv. vyzvědačů, in: Jaroslav Pažout (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*. Sborník grantového projektu č. 3, Praha 2009, s. 17–18; též záznam pamětnického vystoupení P. Hauptmanna v ÚSTR, <http://www.ustrcr.cz/cs/pametnici-protikomunistickeho-odboje-a-odporu-petr-hauptmann> [28. 2. 2014].
- ² Hauptmannův syn vážně onemocněl a jeho ošetřující lékař nedoporučil změnu prostředí, kterou by případné vystěhování do SRN přineslo. To byl také důvod pro návrat P. Hauptmanna do vlasti, k němuž došlo 6. 12. 1983. K tomu viz též záznam pamětnického vystoupení P. Hauptmanna v ÚSTR, tamtéž; též obžalobu podanou 4. 12. 1983 městským prokurátorem v Praze JUDr. Františkem Kubátem ve věci P. Hauptmanna uloženou in: MS v Praze, soudní spis k případu Petra Hauptmanna (spis. zn. 1 T 29/83) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu, spis. zn. Rt 11/90; ABS, vyšetřovací spis k případu Petra Hauptmanna, sign. V 366771 MV.
- ³ Již 4. 10. 1982 bylo Pasovou kontrolou v Rozvadově zahájeno trestní stíhání P. Hauptmanna pro trestný čin opuštění republiky podle § 109 odst. 1 tr. zák. Tamtéž. Od 6. 10. 1982 byl Hauptmann vyšetřován Odborem vyšetřování StB Krajské správy SNB Plzeň. Zároveň byl již 5. 10. 1982 na jeho osobu založen na 1. oddělení 2. odboru XI. správy StB (správa kontrarozvědky pro ochranu ekonomiky) signální svazek pod krycím jménem „Lexa“ a reg. č. 24284. Online <http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-archivni-pomucky> [28. 2. 2014].
- Po svém návratu byl Hauptmann zprvu po dobu devíti měsíců vyšetřován pouze pro trestný čin opuštění republiky podle § 109 tr. zák. na svobodě. Až 12. 9. 1983 vydal vyšetřovatel StB npor. JUDr. M. Kozák

usnesení o zahájení Hauptmannova stíhání pro trestný čin vyzvědačství podle § 105 odst. 2 tr. zák. na jehož základě byl Hauptmann vzat do vazby. Novou trestní kvalifikaci přitom začala připravovat StB již od ledna 1983 zejména na základě Hauptmannovy dobrovolné výpovědi. Dne 16. 5. 1983 požádal vyšetřovatel Federální ministerstvo zahraničního obchodu o posudek z oboru utajovaných skutečností, s nimiž přišel obviněný P. Hauptmann do styku a které mohl vyrazit v SRN. Mělo v něm být dále definováno např. to, jaký charakter má průkaz pracovníka celní správy z hlediska utajovaných skutečností. Ze znaleckého posudku z 27. 5. 1983 vyplynulo, že P. Hauptmann byl podle vnitřní normy Ústřední celní správy nositelem státního tajemství a „nepovolané osoby mohou poskytnuté informace zneužít k poškození státního zájmu ČSSR, zejména na úseku činnosti celní správy a ochrany státních hranic, případně i v oblasti ekonomiky“. Hauptmann vypracoval pro vyšetřovatele podrobné písemné vyjádření s poznámkami o svém pobytu v SRN, které bylo u soudu použito jako důkaz. Výše uvedené dokumenty viz in: MS v Praze, soudní spis k případu Petra Hauptmanna (spis. zn. 1 T 29/83) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu, spis. zn. Rt 11/90; též ABS, vyšetřovací spis k případu Petra Hauptmanna, sign. V 366771 MV.

- ⁴ Vyšetřovatel StB si na tomto základě nechal v červenci 1983 vypracovat na FMV znalecký posudek z oboru zpravodajství. V posudku ze 31. 8. 1983 bylo konstatováno: „[...] informace, které HAUPTMANN rozvědkám NSR a USA poskytl, měly pro tyto organizace mimořádný význam, nasvědčuje jak výše obdržené odměny, tak zároveň celkový přístup pracovníků těchto rozvědek k jeho vytěžování, včetně izolování HAUPTMANNNA od prostředí, které by jej mohlo ovlivnit.“ Znalecký posudek je uložen in: MS v Praze, soudní spis k případu Petra Hauptmanna (spis. zn. 1 T 29/83) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu, spis. zn. Rt 11/90; též ABS, vyšetřovací spis k případu Petra Hauptmanna, sign. V 366771 MV.

- ⁵ Městský prokurátor v Praze (v zastoupení JUDr. Františkem Kubátem) podal 4. 12. 1983 obžalobu na P. Hauptmana pro trestný čin opuštění republiky podle § 109 odst. 1 tr. zák. a trestný čin vyzvědačství podle § 105 odst. 2 tr. zák. Obžaloba je uložena in: tamtéž.

Městský soud v Praze v senátu dále složeném z předsedy JUDr. Vladislava Šímy a soudců JUDr. Blanky Křípačové, Bedřicha Lejše, Anny Veselé a Bohuslava Černého zasedal ve dnech 8.–9. 2. 1984 a zcela se ztotožnil s obžalobou, pokud jde o spáchané trestné činy. Odsoudil Hauptmanna pro trestný čin opuštění republiky podle § 109 odst. 1 tr. zák. a trestný čin vyzvědačství podle § 105 odst. 2 tr. zák. k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání deseti let se zařazením do II. nápravné výchovné skupiny. Podle § 49 odst. 1, § 50 odst. 1 tr. zák. mu byl dále uložen trest zákazu činnosti na dobu pěti let, spočívající v zákazu výkonu zaměstnání v oblasti státních orgánů a organizací. V rozsudku bylo mj. uvedeno: „Obžalovaný dále doznal,

že za svého pobytu byl opakovaně vytěžován v Norimberce na adrese Wielandstrasse 27 a v uprchlickém táboře v Zirndorfu. Obžalovaný podrobně uvedl, jaké otázky mu byly kladeny, kam byl cílen výslech. Potvrdil, že byl ubytován mimo ubytovací prostory pro emigranty, že mu bylo zakoupeno oblečení v hodnotě zhruba 400–500 DM a byly mu poskytovány odměny ve výši 350 DM. Na svoji obhajobu uvedl, že se domníval, že se jedná o výslech policejními orgány NSR, který je cílen k získání informací potřebných pro rozhodnutí o povolení k pobytu a k práci. Uvedl, že se domníval, že se jedná o běžný postup v případě každého emigranta. Tuto obhajobu obžalovaného soud hodnotil jako tvrzení účelové, neboť běžný postup při emigraci je jiný, než jaký byl zachován u obžalovaného. Tuto skutečnost obžalovaný mohl zjistit při konfrontaci s postupem, který je v NSR používán i u jiných emigrantů. Ze skutečnosti, že nebyl umístěn v uprchlickém táboře, že byl opakovaně vyslýchán, a to nejen v uprchlickém táboře, a že mu byly poskytovány odměny v neobvyklé výši, musel obžalovaný nesporně zjistit, že tento „zvláštní režim“ je způsoben zájmem orgánů NSR o jeho osobu. Neobstojí tedy tvrzení, že se domníval, že tak, jak bylo nakládáno s ním, je nakládáno s každým emigrantem v NSR.

Zbývá jenom zabývat se otázkou, zda obžalovaný věděl, nebo mohl vědět o tom, proč požívá takového zájmu a péče orgánů NSR. Obžalovaný v souvislosti s tím uvedl, že se domníval, že to je proto, že jeho otec byl v předchozích letech odsouzen pro špionáž ve prospěch USA i proto, že dle jména byl patrně německého původu. Toto odůvodnění soud odmítl především s ohledem na samotnou výpověď obžalovaného, který v této otázce byl podrobně vyslechnut. Z jeho výpovědi nevyplývá nic, co by takovouto domněnku potvrzovalo. Obžalovaný si musel tedy být vědom, že zájem o jeho osobu ze strany speciálních služeb NSR a USA je dán zájmem o informace, které byl schopen a ochoten těmto pracovníkům poskytnout.“ Rozsudek byl publikován in: TOMEK: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 30–38.

⁶ Dozorující prokurátorkou z Městské prokuratury v Praze byla JUDr. Jitka Fuchsová. MS v Praze, soudní spis k případu Petra Hauptmanna (spis. zn. 1 T 29/83) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu, spis. zn. Rt 11/90.

⁷ K uvedeným skutečnostem se Hauptmann vyjádřil v odvolání k Nejvyššímu soudu ČSR proti rozsudku Městského soudu. Nepopíral trestný čin opuštění republiky, ohradil se ale proti způsobu, jakým od něj bez přítomnosti obhájce získaly vyšetřující orgány StB informace, které poskytl v dobré víře, jež ale později vedly k jeho odsouzení za vyzvědačství. Hauptmann ve svém odvolání také zmínil odsouzení pákistánského jaderného vědce Abdula Káhira Chána na čtyři roky v Nizozemsku za odcizení výsledků výzkumu. Viz odůvodnění odvolání P. Hauptmanna proti rozsudku Městského soudu v Praze z 27. 3. 1984 publikované in: TOMEK, Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 39–42.

O odvolání rozhodoval na veřejném zasedání s vyloučením veřejnosti Nejvyšší soud ČSR v senátu pod předsednictvím JUDr. Marie Dojčárové

a soudců JUDr. Václava Mrzeny a JUDr. Pavla Jandy dne 17. 5. 1984. Senát potvrdil rozsudek až na výrok o trestu zákazu činnosti, který zrušil s tímto odůvodněním: „Podle názoru odvolacího soudu k splnění hlavního požadavku účelu trestu, ochrany společnosti, plně dostačuje uložený trest odnětí svobody a není potřebné, aby vedle trestu odnětí svobody byl ukládán i trest zákazu činnosti.“ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ve věci odvolání P. Hauptmanna je uložen in: MS v Praze, soudní spis k případu Petra Hauptmanna (spis. zn. 1 T 29/83) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu, spis. zn. Rt 11/90.

⁸ K případu Petra Hauptmanna viz dále sdělení VONS č. 632, dokument č. 635, a dokument č. 1201. Hauptmannovo jméno figurovalo mezi vězněnými osobami, jejichž osvobození VONS požadoval na konci roku 1989, viz dokument č. 1202 a 1203.